

önbecsapásba való könnyű bevezetőként állja meg a helyét. Hogy mégis felkeltsük az érdeklődést e munka iránt az erre fogékony olvasók körében, jó tudni, hogy a könyvből az is kiderül, mit kellett volna tennie Clinton elnöknek Monica Lewinskyval, hogy megússza a botrányt.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Sónvágó Katalin, Európa Kiadó, Budapest, 2003, 440 oldal, 2200 Ft)

GÜNTER GRASS:

Ráklépésben

Rövid idézet a mű kilencedik, utolsó fejezetéből: „Minden homlok [...] légmentesen zár. Senki földje egy szóvadász számára. Zárt övezet. Nincs értelme feszegetni a koponyatetőt.” E sorok azon, több szálon futó regény végén olvashatók, amely – valóban – rákként araszolva, tapogatva-lépegetve közelít meg egy második világháborús eseményt; jelesül az 1945. január 30-án oroszok által elsüllyesztett, Wilhelm Gustloff nevű német hajó katasztrófáját, ahol is az utasok túlnyomó részben gyerekek és asszonyok voltak. A téma – amint a kötet kiadói fülszövege írja – abszolút tabunak számít, hiszen az évtizedekig agyonhallgatott tragédia Németország keleti területének

menekültjeiről szól. (Az áldozatok számát – pontos adat nincs róla – kilencezerre becsülik.)

Günter Grass (legalábbis a regény szerint) mint ötvenes éveiben járó újságíró, egyes szám első személyben beszél el a több forrásból gyűjtött katasztrófa-történetet, fiának neonáccikkal való „kokettálását”, illetve bepillanthatunk a kilencvenes évek Németországának (értelmiségi) mindennapjaiba is. A történet mesélője, Paul Pokriefke történetesen a Gustloffon született, az orosz tengeralattjáró, az S 13-as támadásának éjszakáján, e tény pedig megkerülhetetlenül fontos szerepet játszik egész további életében – olyannyira, hogy a regény szereplői is csak konkrét „funkcióval” jutnak szóhoz. Az Anyától (vagy ahogy mindenki ismeri, Tullától) megtudhatjuk, mi is történt a hajó utolsó útján, ahogy ő látta. S azt is (így az unokájáról, meg persze önnön ideológiai hovatartozásáról): „remélem, belevaló szélsőséges lesz, amilyen hajdanába én is voltam, amikor saját elvtársaim Sztálin utolsó hívének csufoltak”. Gabitól – Pokriefke elvált feleségétől – azt, hogyan reagál az ötven körüli nő fia „eltévelyedésére”, a Németországban itt-ott (zömmel a világhálón) megjelenő, némely esetben nagyobb publicitást kapó antiszemitizmusra; és természetesen megtudjuk, miként kíséri figyelemmel az újságíró apa érettségi előtt álló fiának az interneten folytatott „csetelését”,

melyet egy David nevű zsidó (ké-sőbb kiderül, nem az) fiúval folytat.

Konny – Pokriefke fia – ugyanis, finoman fogalmazva, a náci eszmékkel rokonszenvez, aminek végeredménye, hogy a több mint fél évszázaddal azelőtt történt merényletet gyakorlatilag megismétli, mégpedig David nevű „ellenségbarátja” (Günter Grass kifejezése) meggyilkolásával. A Gustloff tudniillik onnan kapta nevét, hogy 1936. február 4-én – *Jom ki tovon*, azaz „jó nap”-on – a zsidó származású orvostanhallgató (az előbbi fontos itt), David Frankfurter davosi otthonában meggyilkolta Wilhelm Gustloff országos csoportfőnököt. Ezt a merényletet „ismételte” meg tehát Konrad Pokriefke a kilencvenes években, szintén négy lövéssel.

A két 17-18 éves fiú közötti párbeszéd épp ezért – magától értetődően – nagyon fontos szála a regénynek. Hogyan jutnak el az érettségi előtt álló srácok személyes találkozásukig, amely majd egyikük halálához vezet? Mert eljutnak. S Wolfgang Stremplin (hiszen Konny ellenségbarátja a Davidot kizárólag cset-névként használta) úgy végzi, mint Gustloff. S az ok ez esetben, ahogy az a bírósági tárgyaláson elhangzik: „Azért lőttem, mert német vagyok, és mert Davidból az örök zsidó beszélt.” Nos, ez „lesz” a személyes találkozásból.

A Nobel-díjas Grass egy nem túlzottan vehemens-gyors sodrású

regénnyel jelentkezett 2002-ben, amelynek azonban a múlt precíz kutatásán túl – bár nem dokumentumregényről van szó! – abszolút huszonegyedik századi közlendője van. Ez pedig talán az, hogy mi módon tudjuk kezelni a „tényt”: történelem talán nincs is. Avagy: annyi van, ahányan átéljük azt. Azt az *éppent*; hiszen történelemmagyarázatból, lehet, ugyanannyi létezik. De hogy a fejekben mi zajlik, az titok marad – mert minden homlok légmentesen zár.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(Fordította Magyar István, *Európa Kiadó, Budapest, 2002, 292 oldal, 1900 Ft*)

PAWEŁ HUELLE:

Mercedes-Benz

A szerző, Paweł Huelle, aki Lengyelországban jelenleg az egyik legnépszerűbb prózaíró, már a magyar olvasók számára is ismert lehet: talvaly jelent meg *Weiser Dávidka* című regénye, szintén Kertész Noémi fordításában.

Az új elbeszélés, a *Mercedes-Benz* egyszerre jeleníti meg saját megírásának történetét, a nagyszülők legendáit és e régi, tiszta legendákkal ellentétbe állított új, „mocskos mítoszokat”. Miközben a mesélő, csinos oktatónője segítségével, egy kispolszkin megtanul vezetni, a kacska-